

मर्मस्थानान्यनुव्याख्यास्यामः । तत्र पादाङ्गुष्ठाङ्गुल्योर्मध्ये लिप्रं नाम मर्मं तत्र विद्विष्याद्येपक्षेण मरणम् । मध्यमा-
माङ्गुलीमनुपूर्व्येण मध्ये पादतलस्य तलहृदयं नाम,
तत्रापि राजाभिर्भरणं । लिप्रस्थोपरिष्ठादुभयतः कूर्चो नाम,
तत्र पादस्य भ्रमणवेपने भवतः । गुल्फसम्बन्धोऽभयतः
कूर्चशिरो नाम, तत्र राजाशोफो । पटुलङ्घयोः सन्धाने
गुल्फो नाम, तत्र रुजः स्तब्धपादता खड्गता वा । पार्श्विं
प्रति जङ्घामध्ये इन्द्रवस्तिर्नाम, तत्र शीणितक्षये मरणम् ।
जङ्घोर्वीः सन्धाने जातु नाम, तत्र खड्गता । जातुन
जङ्घोऽभयतस्त्राङ्गुलमाणिर्नाम, तत्र शोफाभिर्द्विः स्तब्ध-
सकृधिता च । ऊरुमध्ये ऊर्वी नाम, तत्र शीणितक्षयात्
सकृधियः । ऊर्वी जङ्घोर्मधोवङ्गणसम्बन्धरूमूले लोहि-
ताक्षं नाम, तत्र लोहितक्षयेण पक्षाघातः । वङ्गणदण-
योरनरे विटपं नाम, तत्र नाखण्डमन्यशुक्रता वा भवति ।
एवमेतान्येकादश सकृधमर्माणि व्याख्यातानि । एतेनेत-
रसकृधः १२ च व्याख्यातौ । विशेषतस्तु यानि सकृधि
गुल्फजातुविटपानि तानि बाहौ मणिवन्मूर्ध्वपरकक्षध-
राणि यथा वङ्गणदणयोरनरे विटपमेव, वङ्गः कक्षयो-
र्मध्ये कक्षधरं, तस्मिन्निष्ठे तयोपद्रवाः । विशेषतस्तु
मणिवन्मे कुष्ठता । कूर्ध्वपराख्ये कुणिः । कक्षाधरे पक्षा-
घातः । एवमेतानि षट्चत्वारिंशच्छास्त्रासु मर्माणि
व्याख्यातानि ।

अत ऊर्ध्वं सदरोरसोर्मस्थानान्यनुव्याख्यास्यामः । तत्र
वातवर्चोमिरसनं स्थूलान्धप्रतिबद्धं गुदं नाम मर्मं, तत्र
सद्योमरणम् । अत्यमंशशीणितोऽभ्यन्तरतः कर्वा मूला-
शयो वस्तिर्नाम, तत्रापि सद्योमरणमश्मरोऽव्रणादते
तत्राप्युभयतो भिक्षे न जीवन्मेकतोभिक्षे मूलस्त्रावी व्रणी
भवति स तु बलं नोपक्रान्तो रोहति । पक्वमाशययो-
र्मध्ये सिराप्रभवा नाभिर्नाम, तत्रापि सद्य एव मर-
णम् । स्तनयोर्मध्यमधिष्ठायोरस्थामाशयद्वारं सत्व-
रजस्तमसामधिष्ठानं हृदयं नाम, तत्र सद्य एव मरणम्
स्तनयोर्भस्त्रात् ह्यङ्गुलमुभयतः स्तनमूले नाम मर्मणी, तत्र
कफपूर्णकोष्ठतया कासश्चासाभ्यां ज्वियते । स्तनचूचकयो-
र्द्वे इङ्गुलमुभयतः स्तनरोहितौ नाम, तत्र लोहित-
पूर्णकोष्ठतया कासश्चासाभ्यां च ज्वियते । अंसकूटयो-
रधस्तात् पार्श्वोपरिभागयोरपक्षापो नाम, तत्र रक्तेन
पूषभावं गतेन मरणम् । उभयलोरोरसोनाद्यौ वातवहे
अपस्तम्भौ नाम, तत्र वातपूर्णकोष्ठतया कासश्चासाभ्यां च

मरणम् । एवमेतान्युदरोरसोर्द्विर्द्वय मर्माणि व्याख्यातानि ।
अत ऊर्ध्वं पृष्ठमर्माण्यनुव्याख्यास्यामः । तत्र पृष्ठवंशमु-
भयतः प्रतियोषीकाण्डमस्थिनी कोटीकतरुणे नाम मर्मणी,
तत्र शीणितक्षयात् पाण्डुर्विषणी हीनरूपश्च ज्वियते ।
पार्श्वजघनवर्द्धिर्भागे पृष्ठवंशमुभयतो नातिनिष्ठे कुकुन्दरे
नाम मर्मणी, तत्र स्रग्वांशानमधःकाये वेदोपघातश्च ।
श्रीणीकाण्डयोरुपस्थांशयाष्कादनौ पार्श्वान्तरप्रतिबद्धौ
नितम्बौ नाम, तत्राधःकायशोषो दोर्मस्थानाच्च मरणम् ।
अधःपार्श्वान्तरप्रतिबद्धौ जघनपार्श्वमध्ययोनिार्थगूर्ध्वं च
जघनात् पार्श्वसन्धी नाम, तत्र लोहितपूर्णकोष्ठतया
ज्वियते । स्तनमूलादुभयतः पृष्ठवंशस्य दृङ्गती नाम,
तत्र शीणितातिप्रवृत्तिनिमित्तं रूपवैर्ज्वियते । पृष्ठोपरि
पृष्ठवंशमुभयतस्त्रिंशकसम्बन्धे अंसफलके नाम, तत्र पाक्ष्वाः
स्त्रापः शोषोवा । बाहुभूर्ध्वपीवामध्येऽसंपीठस्थानिब-
न्धनावंशौ नाम, तत्र सन्धवाङ्गता । एवमेतानि षट्द्वय
पृष्ठमर्माणि व्याख्यातानि ।

अत ऊर्ध्वं जलुगतानि व्याख्यास्यामः । तत्र कण्ठ-
नाडीमुभयतश्चतस्रो धमन्यो द्वे नीचे, द्वे च मध्ये, व्यत्या-
सेन तत्र मूकता स्वरवैकृतमरसप्राहिता च । शीवाया-
मुभयतश्चतस्रः सिरामाहकाः, तत्र सद्योमरणम् । शिरो-
पोवयोः सन्धाने ठकाटिके नाम, तत्र बलमूर्ध्वता ।
कर्णपृष्ठतोऽधः शंश्रिते विधरे नाम, तत्र बाधिर्यम् ।
प्राणमार्गमुभयतः स्रोतोमार्गं प्रतिबद्धे अस्थ्यन्तरतः फले
नाम, तत्र गन्वाज्ञानम् । भ्रूपुष्कान्तयोरधोऽष्टौर्वाद्यतो
ऽपाङ्गौ नाम, तत्राभ्यं दृष्ट्युपघातो वा । भ्रुवोरुपरि निम्न
कोरावर्त्तौ नाम, तत्राभ्यं दृष्ट्युपघातश्च । भ्रुवोः पुष्का-
न्तयोरुपरि कर्णललाटयोर्मध्ये शङ्खौ नाम, तत्र सद्यो
मरणम् । शङ्खयोरुपरि केशान् लुत्क्षेपो नाम, तत्र
सशब्दो जीवति पाकात् पतितशब्दो वा नोद्भूतशब्दः ।
भ्रुवोर्मध्ये स्तपनी नाम, ततोत्क्षेपवत् । पञ्च सन्धयः
शिरसि विभक्ताः शीमन्ता नाम, ततोन्मादभयचित्तनाशे-
मरणम् । प्राणश्रोत्राक्षिजिह्वासन्धयोर्नाम सिराणां
मध्ये सिरासन्धिपातः शृङ्गाटकानि, तानि चत्वारि
मर्माणि तत्रापि सद्योमरणम् । मस्तकाभ्यन्तरोपरिष्ठात्
सिरासन्धिद्विपातो रोमावर्त्तोऽधिपतिः, तत्रापि सद्यो-
मरणम् । एवमेतानि सप्तत्रिंशदूर्ध्वजलुगतानि मर्माणि
व्याख्यातानि ।
अत ऊर्ध्वं शिरसि विटपे च सकृधपार्श्वे